היבטים לשוניים עקב תשף

דקדוקי קריאה בפרשת עקב ובהפטרה ובראשון של ראה

ז יב וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: מוטעם מרכא-טיפחא ולא טיפחא-מרכא

ז יג וַאֲהַבְךָ: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה, הטעמה משנית בה"א, והבי"ת אחריה בשווא נע: וַ-אֲהַ-בְךָ. וּבֵרַכְךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי. לָתֶת לָךְ: טעם נסוג אחור ללמ"ד

ז טז נֹתֵן לָךְ: אין טעם נסוג אחור לנו"ן

ז כד וְהַאֲבַדְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף, הדלי"ת בשווא נח. הִשְׁמֶדְךָ דלי"ת בשווא נע

ז כה וְלָקַחְתָּ לָּךְ: תיבת וְלָקַחְתָּ במלרע ואין טעם נסוג אחור, כנ"ל בהמשך הפסוק תִּוָּקֵשׁ בּוֹ

ח א אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת: יש להאיץ את קריאת תיבת הַיּוֹם המוטעמת בטפחא, מפסיק עיקרי, להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע כאילו התביר מפסיק גדול ממנו: אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם - תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת

ח ב הוֹלִיכְךָ: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף. אֱלֹהֶיךָ זֶה: שני תבירים מתרדפים. עַנֹּתְךָ: דגש חזק בנו"ן, מלשון עינוי, כן הדבר גם בהמשך הפרק פס' טז

ח ג וַיְעַנְּךָ: היו"ד בשוא נח לא בפתח והנו"ן דגושה ובשוא נע, מלשון עינוי; וַיַּאֲכִלְךָ למ"ד שווא נע

ח ה יְיַסֵּר: יו"ד ראשונה בשווא נע, יו"ד שנייה בפתח. מְיַסְּרֶךָּ: כ"ף סופית דגושה

ח ז נַחֲלֵי מָיִם: טעם נסוג אחור לנו"ן. הנו"ן במונח והמילה איננה מוקפת

ח ט תֹּאכַל-בָּהּ: געיה בתי"ו. לֹא-תֶחְסַר כֹּל בָּהּ: טעם טפחא בתיבת כֹּל

ח י וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ: הראשונה במלרע והשנייה במלעיל עקב ההפסק, והשלישית שוב מלרע. נָתַן-לָךְ: געיה בנו"ן

ח יא הִשָּׁמֶר: במלעיל

ח טו הַמּוֹלִיכְךָ: כ"ף ראשונה בשווא נע

ח טז הַמַּאֲכִלְךָ: הטעמה משנית בקדמא בכ"ף והלמ"ד אחריה בשווא נע. לְהֵיטִבְךָ: געיה בטי"ת, והבי"ת אחריה בשווא נע

ח יז עָשָׂה לִי: טעם נסוג אחור לעי"ן

ח יט וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ: אף על פי שהוא ו' ההיפוך הטעם נשאר בו'.

ט ג וְהַאֲבַדְתָּם: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה

ט ה וּבְיֹשֶׁר: הבי"ת בשווא נח

ט י בְּאֶצְבַּע: במלרע

ט יד וְאֶעֱשֶׂה: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה

ט טז וָאֵרֶא: במלעיל

ט כא לָקַחְתִּי: במלעיל

ט כה אֵת אַרְבָּעִים: את במונח ולא במקף

ט כו בְּגָדְלֶךָ: הגימ"ל בקמץ קטן

י א פְּסָל-לְךָ: הסמ"ך בקמץ קטן ויש להיזהר לא להדביק את התיבות

י ב וְאֶכְתֹּב: הוא"ו בשווא נע

י ה וַיִּהְיוּ שָׁם: טעם נסוג אחור ליו"ד הראשונה

י ו נָסְעוּ: הטעמה משנית בנו"ן

י ז נַחֲלֵי מָיִם: טעם נסוג אחור לנו"ן, תיבת נַחֲלֵי מוטעמת במרכא במדויקים

י יא וָבֹאוּ וִירְשׁוּ: בשתי התיבות, הוא"ו בשווא נע (לשון עתיד)

י יז וַאֲדֹנָי: האל"ף מנוקדת בחטף ויש להשמיעה[1] va'adone

י יח לָקֶת לוֹ: טעם נסוג אחור ללמ"ד הראשונה

י יט וַאֲהַבְתֶּם: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה

יא ד בְּרָדְפָם: הרי"ש הקמץ קטן

יא ז אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה: את במקף ולא בתביר

יא י וְהִשְׁקִיתָ: במלעיל[2]

יא יג וּלְעָבְדוֹ: הלמ"ד בשווא נח והעי"ן בקמץ חטוף, יש להקפיד על קריאת העי"ן, החלפתה באל"ף משנה את משמעות הכתוב

יא יז וְחָרָה אַף-ה': יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע חו"ח 'וְחָרַף'

יא טז פֶּן יִפְתֶּה: מוטעם במרכא טיפחא, כך במדויקים

יא כא נִשְׁבַּע: יש להקפיד על קריאת העי"ן, החלפתה בה"א משנה את משמעות הכתוב

יא כב וּלְדָבְקָה-בוֹ: ללא געיא בוי"ו החיבור, השווא בלמ"ד נח. הבי"ת במילה השנייה ללא דגש

כמה דקדוקים בפרשת "והיה אם שמע":

ולעָבדו: הע' בקמץ חטוף, המילה ולעָבדו שייכת לקטע שלפניה, ולכן לא להפריד בין אלהיכם ובין ולעָבדו, ולא להדביק ולעָבדו עם בכל לבבכם.

ונתתי (X2) ואספתָ: שתיהן במלרע

פן יפתה: הי' צריכה להישמע ולא להיקרא כא', ולא לבלוע איתה את הנ': פֶּנְפָתֶה.

ועבדתֶם הד' בשוא נח, ולכן הקורא ועבדֶתֶם משתבש. מי שאינו מבחין בין ד' דגושה לרפויה עלול להתקשות לקרוא אותה נחה, וגם עלול להבליע אותה בת' שלאחריה. לכן, או ילמד את לשונו לקרוא ד' רפויה כדינה [th באנגלית במילה the], או ילמד את לשונו לקרוא ד' לפני ת' דגושה ושתיהן תשמענה.

עַל-יֶדְכֶם הדל"ת בשוא נח לשון יחיד, לא יֶדֵיכם לשון רבים

ולמדתֶם: הערה כנ"ל כמו ועבדתם.

וּבְשָׁכְבְּךָ: הב' אחרי הו' היא בשוא נח אע"פ שיש געיא לפניה.

הפטרת פרשת עקב ישעיהו מט יד – נא ג:

מט יז וּמַחֲרִיבַיִךְ: החי"ת חטופה ולא בשווא נח

מט יח כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ-לָךְ: טעם טפחא בתיבת כֻּלָּם. נִקְבְּצוּ בָאוּ לא להוסיף ו"ו לפני הבי"ת[3]. חַי-אָנִי: במלעיל. וּתְקַשְּׁרִים: געיה בוא"ו אך התי"ו אחריה בשווא נח

מט יט חָרְבֹתַיִךְ: החי"ת בקמץ קטן. תֵּצְרִי: הצד"י בשווא נע

מט כ גְּשָׁה-לִּי: דגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

מט כא יָלַד-לִי: געיה ביו"ד. אֵיפֹה: במלרע

מט כב תִּנָּשֵׂאנָה: שי"ן שמאלית

מט כג אֹמְנַיִךְ: המ"ם בשווא נע. יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ: טעם נסוג אחור לתי"ו. וְיָדַעַתְּ: העי"ן בפתח

מט כו וְהַאֲכַלְתִּי: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה, ובמלרע. וְכָעָסִיס דָּמָם יִשְׁכָּרוּן: טעם טפחא בתיבת וְכָעָסִיס, תיבת יִשְׁכָּרוּן במלרע

נ ד נָתַן לִי: טעם נסוג אחור לנו"ן הראשונה

נ ה פָּתַח-לִי: הגעיה בתי"ו ולא בפ"א

נ ז יַעֲזָר-לִי: הזי"ן בקמץ קטן, כן הדבר בהמשך בפס' ט

---

[1] כאן אין הכלל "מש"ה מוציא וכל"ב מכניס" מתקיים

[2] כאן יש עבר פשוט, לא וי"ו ההיפוך אלא וי"ו החיבור

[3] עלול להיגרם עקב סיום הברת אוּ במילה הראשונה, להוסיף "וי"ו החיבור" דמיוני.

נ ח נַעֲמָדָה יָחַד: טעם נסוג אחור לנו"ן[4]

נ יא קִדְחֵי אֵשׁ: טעם נסוג אחור לקו"ף

נא א רִדְפֵי צֶדֶק: טעם נסוג אחור לרי"ש. חֲצַבְתֶּם... נֻקַּרְתֶּם: שתיהם במלרע

נא ב וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ: בתיבה הראשונה הוא"ו בפתח והרי"ש בשווא נע ובשנייה הוא"ו בשווא[5]

נא ג יִמָּצֵא בָּהּ: טעם נסוג אחור למ"ם

ראשון של פרשת ראה:

יב ב עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם: געיה בעי"ן, יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע 'עבדו שמה גוים'

יב ו מַעְשְׂרֹתֵיכֶם: העי"ן בשווא נח והשי"ן אחריה בשווא נע

יב ז בֵּרַכְךָ: הכ"ף הראשונה בשווא נח למרות הקושי

יב י וְיִשַּׁבְתֶּם-בֶּטַח: געיה בוא"ו

ז יב ר' גור-אריה צור נר"ו[6] **פירש"י והיה עקב תשמעון. אם** המצות קלות שאדם דש בעקביו **תשמעון.**

לכאורה פירש רש"י את המילה **עקב** בשני אופנים.

האופן האחד הוא על דרך **הפשט**: עקב –"אם", כאומרו אם המצות קלות וגו' תשמעון.

והאופן השני הוא על דרך **הדרש**: עקב – לענין **עקביו** של אדם, כאומרו: אם המצות קלות שאדם דש **בעקביו** תשמעון. [וכן פירש אוה"ח הק' שעקב–עקביו הוא על דרך דרש, כמובא בתנחומא].

ולפירושו באופן הראשון על דרך הפשט, באומרו עקב – אם, יש ליתן טעם מדוע בחר דוקא במילה **עֶקֶב.**

ולעומקו של מקרא

ועל דרך הרמז, יש לומר שכוונתו להכנעת **היצר הרע,** הוא הנחש הקדמוני, עליו נאמר (בראשית ג,טו) הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ **עָקֵב.** ואשר רק **בהכנעתו** יתקיים המשך הפסוק: **וְשָׁמַרְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֶסֶד.**

עוד רָמַז הכתוב שכל זמן **שיעקב שומע ומקבל** את חוקי התורה, הרי ידו עֲדַיִן אוחזת **בעקב** עֵשָׂו, ומתקיים בו המשך הפסוק **וְשָׁמַרְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֶסֶד.** ומה היא **השמירה,** כנאמר ביעקב (בראשית כח,טו) **וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ.** וכן שלא מתקיימת בעֵשָׂו הברכה וְהָיָה כַּאֲשֶׁר **תָּרִיד** וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ.

ואשר על כן נאמר (בראשית כה,כו) וְיָדוֹ **אֹחֶזֶת** בַּעֲקֵב עֵשָׂו, לשון הווה, אחיזה נצחית **בעקב,** כל זמן **שתשמעון.**

ובזה על דרך הצח, יִדָּרֵשׁ **מה** שנתברך עשו וְהָיָה כַּאֲשֶׁר **תָּרִיד,** מאי **תָּרִיד,** נוטריקון **ת'היה ר'פה יד'ו.** רק כאשר תרפה ידו מאחיזת **העקב, עקב לא תשמעון, רק אז** וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ.

וְאִם יעקב לא תִּרְפֶּה ידו, והיה עשו מנת חלקו. ונרמז בערבוב אותיות:

עקב תישמעון:

עש"ו מנ"ת יעק"ב.

[כאשר המילה תשמעון תכתב מלא עם יו"ד כזה: תישמעון].

---

[4] בודדים המקרים במקרא בהם הטעם נסוג אחור שתי הברות (כמו בשירת הים 'נערמו מים')

[5] זו וא"ו החיבור, ולכן אין היא בקמץ.

[6] גליון על פרשת השבוע המשלב גם ידיעות מתורת הנסתר. נבחר כאן קטע שיש בו עניינים דקדוקיים.

ועוד רָמַז הכתוב מידה כנגד מידה. אם תשמעון **עד עָקֵב**, עד כל **פרטי** המצוות, **ושמר** ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד, **מראשית הדורות**, כנאמר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע **לַאֲבֹתֶיךָ**, **מאברהם אבינו** שנאמר בו **עֵקֶב** אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי (בראשית כו,ה'). **ועד הדור האחרון, עד עקב**, עד **עקבתא** דמשיחא.

ועוד יש לומר שנעץ הכתוב תחילתה של הפרשה בסופה. שכן בסיום הפרשה נאמר כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף-רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה, והיינו **עֵקֶב תמורת עֵקֶב**. **העֵקֶב** של **כַּף**-רַגְלְכֶם תמורת **עֵקֶב** תשמעון.

דפי פרשת השבוע של בר-אילן עקב תשף

עמיצור ברק פרופ' אמריטוס להנדסה, אוניברסיטת אריאל. **פחד המלחמה ויראת ה'**

מוטיבים אחדים המאפיינים את חומשנו מופיעים בשכיחות גבוהה דווקא בפרשתנו, כגון: ייחודה וסגולותיה של ארץ ישראל, "פן–תשכח/אל– תשכח/זכור/וזכרת", שבועת ה' לאבות ולעם והיראה והפחד. נתמקד במוטיב האחרון.

הפחד ממלחמה מלווה את עם ישראל החל מהיציאה ממצרים: "וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת הָעָם וְלֹא נָחָם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בִּרְאֹתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיְמָה (שמות יג, יז) רפיון האמונה בתשועת ה', למרות מכות–מצרים, מאפיין את העם עד כדי כך שהתכנון האלוהי מתבסס עליו כעובדה נתונה.

והנה, חלפו ארבעים שנה עתירות ניסיון, ודומה שהעובדה הנתונה הזו לא השתנתה. בתחילת פרשתנו משלב משה בנאומו לעם אזהרה כפולה: לא לירוא מעמי כנען ולא לערוץ מפניהם: "כִּי תֹאמַר בִּלְבָבֶךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי ... לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפַרְעֹה וּלְכָל מִצְרָיִם... כֵּן יַעֲשֶׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר אַתָּה יָרֵא מִפְּנֵיהֶם... לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא (דברים ז, יז–כא). האזהרה מיותרת לכאורה: ראשית, העם ניצח בחודשים האחרונים בכל ארבע המלחמות הרצופות, כשכל ניצחון מרשים מקודמו: במלחמה נגד הכנעני בערד החרים ישראל את עריהם ותושביהן, במלחמה נגד סיחון האמורי – מלך בעל מוניטין של מנצח שכבש לפני כן את חשבון בירת מואב ואת ערבות מואב – הפך הניצחון לכיבוש נחלת שבטי ראובן וגד, במלחמה נגד עוג מלך הבשן נכרכו הניצחון והכיבוש במימוש האפשרות לנצח את הענקים שמהם פחדו המרגלים ודור יוצאי מצרים, ובמלחמה האחרונה נגד מדיין הושג ניצחון ללא אבדות. יתרה מזו, הפעם אין מדובר בדור המדבר, אנשי חטא המרגלים. אלה מתו, כמודגש בפרשות "פינחס" ו"דברים". האם גם דור הלוחמים החדש, הצעיר, המנצח, עלול לפחד? ועוד, משה ציין בעבר כי המלחמה הבאה תהיה בהנהגת יהושע. והרי יהושע, העולה לראשונה על במת ההיסטוריה, מופיע כמצביא. הוא האיש שאותו משה בוחר מכל העם להנהיג את הלוחמים בעמלק, והניצחון נזקף בעיקר לזכותו: "וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ [ולא ויחלוש ישראל] אֶת עֲמָלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֶב (שמות יז, יג). יהושע היה גם אחד מהמרגלים. הוא ראה מקרוב את עמי כנען, והתנגד לעשרת המרגלים שפחדו והפחידו. יש לצפות שמנהיג מציאותי ואמיץ כמוהו ינחיל את עוז רוחו ללוחמיו. והסיבה החשובה מכול: הקב"ה הבטיח פעמים רבות לא רק את עזרתו אלא גם את מעורבותו הניסית, גם בפרשתנו: וְגַם אֶת הַצִּרְעָה יְשַׁלַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפָּנֶיךָ (דברים ז, כ) וּנְתָנָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְדֹלָה עַד הִשָּׁמְדָם (דברים ז, כג) היכן האמונה בהבטחתו? תשועת ה' כבר הוכחה שוב ושוב בעבר, ועדיין שורר פחד בקרב העם? למרבה התמיהה התשובה חיובית. בין שתי האזהרות הסמוכות שצוינו לעיל, משה קובע כעובדה קיימת: לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפַרְעֹה (דברים ז, יח)... כֵּן יַעֲשֶׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל

הָעַמִּים(דברים ז, יט) " וכאן באה הקביעה המפתיעה: "אֲשֶׁר אַתָּה יָרֵא מִפְּנֵיהֶם". מכפילות האזהרה ומהקביעה הזו ניתן להבין שמשה יודע – אם ברוח הקודש ואם בבחינת "יודע מנהיג נפש נתיניו" – את הלכי הרוח בעם. הם אכן מפחדים. שתי האזהרות הללו והקביעה שביניהן משתלבות במאבק הנמרץ שמשה מנהל בפחדנות של העם לאורך כל ספר דברים. מתברר שהיא לא חלפה למרות הניצחונות האחרונים, למרות הישועה הנסית של ה', הבטחות האל, היותם דור חדש, אישיותו של יהושע והעונש שהשית הקב"ה על מיעוט האמונה. חלקים גדולים מנאומי משה בחומשנו מיועדים למאבק זה. כבר בתחילת הנאום בפרשת "דברים", במינוי שרי האלפים והמאות כשופטים וכמפקדים, אמר להם משה: "לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ (דברים א, יז)")דב' א:יז(, וביציאה מהר–סיני הוא קרא: "רְאֵה נָתַן יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת הָאָרֶץ עֲלֵה רֵשׁ... אַל תִּירָא וְאַל תֵּחָת (דברים א, כא)". אבל כששבו המרגלים הייתה תגובת העם: "אָנָה אֲנַחְנוּ עֹלִים אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת לְבָבֵנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם... וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם (דברים א, כח). ומשה ענה: "וָאֹמַר אֲלֵכֶם לֹא תַעַרְצוּן וְלֹא תִירְאוּן מֵהֶם (דברים א, כט), אך קריאתו זו נשמעה מאוחר מדיי; בגזירת ה' נדחתה הכניסה לארץ עד שֶׁיִּכְלֶה דור המדבר[7].

כאן נכנס הגורם האישי של משה; גזירה זו חלה גם עליו. כניסתו המיוחלת לארץ מתבטלת ומכה קשה מנשוא זו מניעה אותו לפעול במרץ למניעת כישלונות דומים. אך כאב אישי זה הוא הגורם הפחות חשוב בשלילת הפחדנות; מעליו עומד הגורם העקרוני; פחדנות היא שלילית מבחינתו של כל לוחם וכל מקבל החלטות הן ברמה האישית הן ברמה הלאומית וההיסטורית. מעל הגורם העקרוני עומד העניין האמוני; הפחדנות בנסיבות האמורות מעידה על חוסר אמונה בהבטחות הקב"ה וביכולתו לקיימן. זהו הגורם החמור מכול. לכן נאבק משה בכל כוחו בפחד העם ממלחמה. משה נאבק בכמה ערוצים. ראשית, בבחינת "סור מרע", בקריאה לֹא תירא, לֹא תערץ ואל תחת. קריאה זו לעם ולמנהיגיו מושמעת בספר דברים כתריסר פעמים. שלוש מהן בדיני המלחמה בפרשת "שופטים"[8]. כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ (דברים כ, א) וְהָיָה כְּקָרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל הָעָם (דברים כ, ב) וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֵיכֶם אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם (דברים כ, ג)... כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם (דברים כ, ד) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ (דברים כ, ח).

שנית, בבחינת "עשה טוב": משה קורא לעם ולמנהיגיו להיות חזקים ואמיצים ומצטט את ציווי ה': "יְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן הָעֹמֵד לְפָנֶיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אֹתוֹ חַזֵּק כִּי הוּא יַנְחִלֶנָּה אֶת יִשְׂרָאֵל (דברים א, לח)... וכן: "וְצַו אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה (דברים ג, כח)

אין אלו מלים לתפארת המליצה; משה אכן מחדיר אומץ וחוזק בעם וביהושע כמתואר בפרשת "וילך" חִזְקוּ וְאִמְצוּ אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָ (דברים לא, ו) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֶנָּה אוֹתָם (דברים לא, ז) וַיְיָ הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תֵחָת (דברים לא, ח). הביטוי "חזק ואמץ" מופיע בתנ"ך שמונה פעמים. בשש מהן (הראשונות) הוא מופנה ליהושע. הדבר מעיד על הצורך של העם ומנהיגו באומץ ובחוזק כדי לקבל

---

[7] **א"ה.** *העם הוכיח אז שהוא אינו בשל לכניסה לארץ גם בדרך ניסית. היה על הדור להתחלף.*

[8] **א"ה.** *פרשה זו, וגם הפרשה הפותחת את 'כי-תצא', מדברות על 'מלחמת הרשות'. גם שם יש הבטחה על ניצחון ניסי.*

החלטות ולבצען. לתימוכין בשני הערוצים, כמעט לכל אחת מהקריאות – "לא–תירא" ו"חזק–ואמץ" – משה מפרט את עזרת ה' רבת הפעמים בעבר ואת הבטחותיו לעתיד. בפרשתנו: לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפַרְעֹה וּלְכָל־מִצְרָיִם: מַסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְּרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצִאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כֵּן יַעֲשֶׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר אַתָּה יָרֵא מִפְּנֵיהֶם: וְגַם אֶת־הַצִּרְעָה יְשַׁלַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד אֹבֵד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפָּנֶיךָ... וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֹלָה עַד הִשָּׁמְדָם:) ובפרשת "וילך": דברים פרק לא
וַיְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ: תימוכין מסוג אחר משה מביא מההיסטוריה הקרובה של עמים אחרים במזרח הקרוב. בפרשת "דברים" הוא מפרט את הניצחונות והכיבושים שהנחיל ה' למואב – על "הָאֵמִים", הָאֵמִים לְפָנִים יָשְׁבוּ בָהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וָרָם כָּעֲנָקִים (דברים ב, י); לעמון – על הרפאים, גם הם "עַם גָּדוֹל וְרַב וָרָם כָּעֲנָקִים, וַיַּשְׁמִידֵם יְיָ מִפְּנֵיהֶם (דברים ב, כא)"; בני עשו השמידו את החורים, והכפתורים – את העווים בעזה. והלקח: אם ה' עזר לעמים אחרים בכיבוש שטחים בארץ ובסביבותיה מיד בני הענק, שהפחידו את עדת המרגלים, ודאי הוא שיקיים את הבטחתו לישראל. ערוץ שונה במאבק משה בפחדנות הוא הדגשת העובדה של יראת העמים את ישראל, שנזכרה כבר בשירת הים, בפרשת "בלק" ובנאומי משה האחרונים, כגון: "זֶאת הָעָם צַו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בִּגְבוּל אַחֵיכֶם בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְיִרְאוּ מִכֶּם ... (דברים ב, ד) "הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ וְיִרְאָתְךָ עַל פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֲךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ מִפָּנֶיךָ (דברים ב, כה) "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ (דברים כח, י). ערוץ אחר למאבק בפחד מתבסס על ניתוב תחושת היראה מן הכיוון השלילי של יראת הגויים לכיוון חיובי של יראת ה', שאותה משנן לנו המקרא כערך עליון הרבה מאוד פעמים. "יראת ה'" היא גם אחת מתרי"ג המצוות, וספר החינוך ממקם אותה בפרשתנו (מצווה תל"ב, אף שנזכרה בתורה פעמים אחדות לפני כן). וכך, אם ננתב את רגש היראה שבליבנו ליראת ה' במקום ליראה מהאויבים, ייראו אויבינו מפנינו, כהבטחת משה בסיום פרשתנו: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ (דברים י, יב).... כָּל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן הַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן מִן הַנָּהָר נְהַר פְּרָת וְעַד הַיָּם הָאַחֲרוֹן יִהְיֶה גְּבֻלְכֶם (דברים יא, כד) לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ בִּפְנֵיכֶם פַּחְדְּכֶם וּמוֹרַאֲכֶם יִתֵּן יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרְכוּ בָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם (דברים יא, כה) ארץ ישראל נקנית במאבקים, באומץ ובעוז–רוח שמקורם באמונה בהבטחת ה', כדבריו האחרונים של משה, שבהם נפרד מישראל: "מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד (דברים לג, כז)... אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ (דברים לג, כט)

ט יא וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה נָתַן יְיָ אֵלַי אֶת-שְׁנֵי לֻחֹת הָאֲבָנִים לֻחוֹת הַבְּרִית:
הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו תחילת הפסוק מחולק ע"י הטעמים כך:
ויהי מקץ ארבעים יום – וארבעים לילה.
ואילו בפסוק יח כתוב: וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְיָ כָּרִאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל-חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר חֲטָאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ לְהַכְעִיסוֹ:
הרי שזה מחולק ע"י הטעמים כך: ואתנפל לפני יי כראשונה – ארבעים יום וארבעים לילה.
וצ"ע מה הסיבה לשינוי הפיסוק.
ונראה שבפסוק יא כיון שעיקר כוונת הכתוב היינו זה שעברו ארבעים יום, א"כ אפשר להפסיק ביארבעים יום', ואח"כ הוסיף הכתוב לפרט שעברו גם ארבעים לילות. וכדרך הטעמים בהרבה מקומות להפסיק לפני הפרט שנוסף לתוספת ביאור.

א"ה. נחזי אנן. מקום החציה של פס' יא הוא במלה לָיִלָה, כי גם לפי הכלל שהאתנח בא בקטע שאחרי הפתיחה וחוצה שם, הרי בקטע נָתַן יְיָ אֵלַי אֶת-שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים לֻחוֹת הַבְּרִית: אין מקום ראוי לאתנח. ולכן הזקף במלה יוֹם. מה שאין כן בפס' יח אפשר לחצות באתנח בקטע שאחרי הפתיחה.

[ועי' שבת פט. בתוד"ה לסוף, שנחלקו רש"י ותוס' אם היום שעלה הוא מהמנין. ולפירש"י שאינו מן המנין, אתי שפיר טפי, שהרי יוצא שהשלמת הארבעים יום, היה אחר השלמת ארבעים הלילות. וא"כ ודאי ש'וארבעים לילה' זה טפל. וגם לתוס' שתחילה נשלמו הימים ורק אח"כ נשלמו הלילות, י"ל דמ"מ 'מקץ ארבעים יום' מתפרש דהכוונה ארבעים יום שלימים, שזה כולל גם את הלילות, ומש"כ 'ארבעים לילה' זה תוספת ביאור].

משא"כ בפסוק יח שאומר שהתנפל לפני השם, בזה שאומר שהתנפל ארבעים יום, זה לא אומר שהתנפל גם בלילה, וא"כ זה שהתנפל גם בלילות זה מעיקר הענין, ולכן אין להפסיק לפני שאמר גם את ארבעים הלילות.

[ולקמן פסוק כה, זה כמו בפסוק יח. ואילו לקמן י י שמדבר על עמידתו בהר, זה כמו פסוק יא]. **ע"כ ר' עמרם אייזנשטיין נר"ו**

תֵּן לַחָכָם וְיֶחְכַּם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx
מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195
מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו http://www.dirshu.co.il/?p=140390

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺